

Záměr projektu Text, textil, kontext

Záměrem interdisciplinárního projektu, jehož pilotní fázi představuje plánované kolokvium, je zmapovat genderově vyhraněné funkce textilní tvorby, jež se v posledních desetiletích stává prostředkem vyjádření (nejen ženského) protestu, reprezentací oslyšené zkušenosti a příležitostí k utváření společenství u socio-kulturně marginalizovaných osob. V centru zkoumání nestojí pouze textilní tvorba, ale především její kreativní aplikace (multimodální texty), imitace a reprezentace v jiných médiích (literatura, animovaný film) a historicky ukotvená souvztažnost tkaní, předení a vyšívání jako latentních významotvorných struktur příbuzných psaní.

Kontextem je míněno jak současné kulturní, transkulturní a aktivistické prostředí, tak historické souvislosti spjaté s rozlišením řemesla a umění, respektive soukromé a veřejné sféry, jež se odrážejí v pojetí ženské role. S kombinací synchronní a diachronní perspektivy koreluje pluralita aplikovaných metodologií a z odborností zúčastněných vyplývající interdisciplinarita projektu. Ta zahrnuje kulturní studia, intermediální studia, genderová studia a postkoloniální teorie, dějiny umění, byzantologii, dějiny barokní literatury a literatury 19. století, medievistiku, etnografii či současné praktické přístupy v terapeutické péči, a vzdělávání.

Latinské rčení „Fallere, flere, nere, dedit Deus in muliere“ (Klam, pláč, předení – to Bůh vložil do ženy) má původ ve středověku. Jeho první část však může posloužit i jako synekdocha současného androcentrického mocenského diskursu, jenž esenciální roli žen spatřuje v péči, mateřství a pasivitě. Ideologické tropy vyjadřující omezené ženské kapacity představují jeden z předmětů výzkumu sociálně-kulturních i symbolických nerovností. Právě práce s textilem historicky slouží k disciplinaci ženského těla i mysli. Šití, tkaní či předení má ženu uchránit před zahálkou či nevhodnými činnostmi, například četbou či psaním.

Tvorba textilií je od antických počátků evropské kultury spojována s pílí, péčí o druhé a ženskou ctností. Vymezovací a omezovací symbolická funkce má však už

od těchto počátků i svůj protipól. Je jím spojení textilní práce s vynalézavostí a činorodostí i výjimečnou dovedností a hrdostí (bohyně Pallas Athéna a Arachné vyzývající ji soutěži) a také ženskou rafinovaností (Penelopé oddalující sňatek průběžným páráním utkaného roucha). V rozporu s disciplinační funkcí se textilní práce stává také náhradním komunikačním prostředkem umlčených (Filomelé zbavená řeči tak vydává svědectví o svém znásilnění). Textilní dílo se mění ve zprávu, ať už je mimetickou reprezentací události nebo strukturou symbolů.

V historii i v současnosti je textilní práce „promluvou“ subalterních, umlčených hlasů. Je výrazem ženské kreativity podněcené potřebou svébytného vyjádření individuálního i kolektivního postoje, feministickým hnutím či potřebami marginalizovaného etnika.

Projekt proto bude zkoumat specifické sdělovací funkce textilních artefaktů, a to jak tradičních, tak novodobých spojujících tradiční techniky (např. tkaní, háčkování, quilting, apod.) s osobním či společensky provokativním sdělením (Rufina Bazlova); multimodální texty (vyšívané narativy), využití textilních technik ve filmovém narativu (Nina Sabnani, Vera Neubauer) a jejich reprezentace v hraném filmu (Natalia Beristáin) či v literatuře, v textech ekfrastických i narativních, bájných i didaktických (středověká apologie žen Kristiny Pisánské; raně novověká a barokní poučení mužů ženám; próza českých autorek 19. století tematizujících folklór a emancipaci jako Karolina Světlá, postmoderní psaní rozvíjející tropiku psaní a tkaní jako např. Daniela Hodrová).

Na rozdíl od zahraničí zůstává domácí výzkum problematiky rozptýlený. Projekt a plánovaná publikace umožní jeho zasíťování a prohloubení.

Anotace („navrhovaná aktivita“)

Výstup: kolektivní publikace v OA, konec roku 2025.

Návaznost badatelského tématu na problematiku nerovnosti: textilní práce představují na jedné straně praktický prostředek disciplinace ženy a upevnění její tradiční role; v ideologických tropech fungují jako argumenty nadřazeného androcentrického diskurzu. Na druhé straně se už od počátků evropské kultury

textilní artefakty stávají prostředkem promluvy umlčovaných, textilní techniky se sbližují s tvorbou textu.

Textilní techniky a artefakty budou zkoumány ve vztahu k literárnímu psaní a vyprávění jako genderově vyhraněný způsob formulace a komunikace jedinečného svědectví i společenského protestu, a to interdisciplinárně, v různých mediálních reprezentacích a funkcích i s přihlédnutím k terapeutické, vzdělávací a komunitně podpůrné praxi.